บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

การจัดการศึกษาของประเทศไทยหลังจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านหรือที่เรียกว่าปฏิรูปการศึกษา (Educational Reform) ซึ่งสาเหตุของการปฏิรูปการศึกษานั้นเกิดจากกระแสสังคมแห่งยุคโลกาภิวัตน์ และฐานความรู้ ไม่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้นรวมถึงประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเน้นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อการพัฒนาทุกมิติอย่างองค์รวม ซึ่งจะสร้างบุคลากรทางด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อปลุกฝังความคิดในการศึกษาตลอดชีวิตทำให้บุคลากรดังกล่าวมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและเท่าทันต่อกระแสโลก สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ ก็คือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่ต้องมีคุณภาพ สังคมจะรับรู้ถึงคุณภาพของการศึกษานั้นกระบวนการพัฒนาจะต้องมีความต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวคิดการประกันคุณภาพ

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2442 กำหนดไว้มาตรา 47 ระบุให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก และได้กำหนดไว้ในมาตรา 48 ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ มาตรา 49 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี และต้องเสนอผลการประเมินคุณภาพการศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมวิชาการ, 2544 : 2 - 3) จึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาต้องเตรียมการเพื่อรองรับการดำเนินการข้างต้น

ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา สิ่งสำคัญที่สถานศึกษาต้องใช้ในการประกอบการวางแผนการดำเนินงานดังกล่าวนั้นคือ สารสนเทศสถานศึกษา (School Information) การดำเนินการต่าง ๆ หากปราศจากสารสนเทศแล้ว ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะตัดสินใจลำบากยิ่ง ถ้าการตัดสินใจผิดพลาดผลเสียจะเกิดขึ้นกับสถานศึกษา บุคลากร นักเรียน และตัวของผู้บริหารเองด้วย ในบางโอกาสการตัดสินใจของผู้นำต้องดำเนินการตัดสินใจโดยรวดเร็วและใช้

เวลาสั้น สิ่งที่สร้างความมั่นใจต่อการตัดสินใจของผู้บริหารในการตัดสินใจอย่างถูกต้อง รวดเร็ว แม่นยำ นั้นก็คือสารสนเทศนั้นเอง

มาตรฐานในการดำเนินการจัดทำสารสนเทศสถานศึกษานั้นต้องคำนึงถึงมาตราฐานการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายใน ในระดับการศึกษาขั้นพื้น ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกแห่งชาติ ได้พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็นแนวทางให้หน่วยงานและสถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามศักยภาพตามมาตรฐานต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทางคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการ ในคราวประชุมเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2543 โดยมีมาตรฐานการศึกษาทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544 : 94) คือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพและมีความสุข

2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือ สภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคาร สถานที่ และชุมชน

มาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ เป็นทิศทางให้สถานศึกษาที่มีศักยภาพและมีความพร้อมได้มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกในระยะต่อไป สำหรับในช่วง 5 ปีแรก หรือรอบแรกของการประเมิน ได้มีการคัดเลือกมาตรฐานมาเพียง 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ เพื่อใช้ในการประเมินภายนอก (กรมวิชาการ, 2544 : 35-36) ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ในสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดเตรียมข้อมูลและสารสนเทศเพื่อตอบคำถามจากการประเมินภายนอกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สารสนเทศในสถานศึกษาทุกแห่งมีมากมาย ส่วนใหญ่มักจัดเก็บสารสนเทศจำแนกตามงานของสถานศึกษาอันได้แก่ งานวิชาการ งานปกครอง งานกิจการนักเรียน งานธุรการ งานบริการ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงค่อนข้างลำบากในการเรียกใช้ ดังนั้น ในการจัดทำระบบสารสนเทศสถานศึกษาควรคำนึงถึงการเลือกข้อมูล และสารสนเทศที่เน้นการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาเป็นลำดับแรก สถานศึกษาควรจัดทำสารสนเทศที่จำเป็น และสอดคล้องกับกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาโดยตรงก่อน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา กำลังงาน กำลังทรัพย์ ไปอย่างไม่คุ้มค่า

ดังนั้นผู้วิจัยสนใจที่จะจัดสร้างโปรแกรมและพัฒนาระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลสารสนเทศ ในการบริหารคุณภาพการศึกษา และให้สถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานได้มีระบบสารสนเทศสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก รวมทั้งเป็นระบบช่วยในการบริหารจัดการในสถานศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ตามแนวทางการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ระบบสารสนเทศที่มีความเหมาะสม เพื่อการบริหารคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ได้ต้นแบบโปรแกรมระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก
3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำโปรแกรมระบบสารสนเทศ ไปใช้จัดเก็บข้อมูล

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยมีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้มีประชากรเป้าหมาย คือ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1,092 โรงเรียน ซึ่งจะมีโปรแกรมระบบสารสนเทศ ไปใช้เพื่อการบริหารคุณภาพการศึกษา

ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้รับผิดชอบงานข้อมูลและสารสนเทศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นผู้ที่จะใช้โปรแกรมระบบสารสนเทศ จำนวน 1,092 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และ มาตรฐานด้านปัจจัย

2.1 มาตรฐานด้านผู้เรียน

2.1.1 มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์

2.1.2 มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน สังคมและปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย

2.1.3 มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

2.1.4 มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

2.1.5 มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

2.1.6 มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.1.7 มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะ และวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย

2.1.8 มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนรู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี

2.1.9 มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

2.1.10 มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

2.1.11 มาตรฐานที่ 11 ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพย์ติดให้โทษและสิ่งมอมเมา

2.1.12 มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

2.2 มาตรฐานด้านกระบวนการ

2.2.1 มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

2.2.2 มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

2.2.3 มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน

2.2.4 มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ครู ตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2.2.5 มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

2.2.6 มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3 มาตรฐานด้านปัจจัย

2.3.1 มาตรฐานที่ 19 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี

2.3.2 มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

2.3.3 มาตรฐานที่ 21 ครูมีวิญญาณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม

2.3.4 มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3.5 มาตรฐานที่ 23 ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

2.3.6 มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

2.3.7 มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.3.8 มาตรฐานที่ 26 สถานศึกษามีอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

2.3.9 มาตรฐานที่ 27 ชุมชน/ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุน การจัดและการพัฒนาการศึกษา

<u>นิยามศัพท์เฉพาะ</u>

1. ระบบสารสนเทศ หมายถึง ระบบที่ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยออกแบบระบบให้จัดเก็บและรายงานผลสารสนเทศ ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและ

ประเมินคุณภาพการศึกษา

2. การสร้างระบบสารสนเทศ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาซอฟต์แวร์ ด้วยโปรแกรม Access97 เพื่อให้สามารถจัดเก็บข้อมูล ประมวลผลข้อมูล และรายงานผลข้อมูล ตามระบบสารสนเทศที่กำหนด โดยมี 5 ขั้นตอน คือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์ระบบ ออกแบบระบบ พัฒนาระบบ และติดตั้งประเมินระบบ

3. มาตรฐานการศึกษา หมายถึง มาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาปี 2543 จำนวน 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย

4. การบริหารคุณภาพ หมายถึง การดำเนินการตรวจสอบการจัด การศึกษาในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา โดยมีเกณฑ์มาตรฐาน 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

5. ด้านผู้เรียน หมายถึง มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้

6. ด้านกระบวนการ หมายถึง มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้

7. ด้านปัจจัย หมายถึง มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้

8. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนสามัญศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

9. สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส